

Έμμισθος συνεργάτης

Π Ρ Ο Σ

Τον κ. Πρόεδρο και το Δ.Σ. του Δ.Σ.Α.

Α Ι Τ Η Σ Η

Κωνσταντίνου Παπαδάκη, μέλους του Δ.Σ, εκπροσώπου της Εναλλακτικής Παρέμβασης Δικηγόρων Αθήνας

.....

κ. Πρόεδρε και κ.κ. σύμβουλοι,

Για τους λόγους που εξηγώ στο κείμενο θεωρώ ατελέσφορη τη συνέχιση των εργασιών της επιτροπής που έχει συσταθεί από το Δ.Σ. για τον έμμισθο συνεργάτη.

Παραδίδω σήμερα την εισήγησή μου για το θέμα του έμμισθου συνεργάτη, η οποία (καθώς και η περί αυτήν επεξεργασία μέσα από τις διαδικασίες της παράταξής μου) θα είχε ολοκληρωθεί νωρίτερα εάν δεν είχε μεσολαβήσει σειρά γεγονότων (Αύγουστος, φορολογικό, σεισμοί, επίσκεψη Κλίντον κλπ).

Θεωρώ το θέμα ώριμο προς λήψη απόφασης και παρακαλώ την ένταξή του στην προσεχή ημερήσια διάταξη του Δ.Σ.

Παρακαλείται ο κ. Δ/ντής του συλλόγου να μεριμνήσει για την πρωτοκόλληση της παρούσας και τη διανομή της στα λοιπά μέλη του Δ.Σ.

Αθήνα, 6/12/1999

Ο αιτών

Το κείμενο αυτό γράφεται στα πλαίσια της συζήτησης στο Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. για μία ακόμη φορά της λήψης απόφασης για ελάχιστο όριο αμοιβών των εμμισθών συνεργατών και ασκουμένων, που δεν καλύπτονται από τις διατάξεις του ν. 1093/1980 και γενικά τις ρυθμίσεις των απασχολουμένων στον δημόσιο τομέα δικηγόρων.

Το Δ.Σ. στη συνεδρίαση της **21/6/1999** παρέπεμψε το θέμα σε διμελή επιτροπή, αποτελούμενη από τον γράφοντα και τον Δ. Φίλη, οι οποίοι αποφάσισαν να λειτουργήσουν από κοινού με τους Γ. Μπούρα και Ν. Κανελλόπουλο, που ενδιαφέρθηκαν να συμμετάσχουν στην επεξεργασία.

Είναι βέβαια ένα ερώτημα ποιού είδους επεξεργασία μπορεί να γίνει ανάμεσα σε συνδικαλιστές που

διαφωνούν κάθετα μεταξύ τους ακόμη και στην ανάγκη κατοχύρωσης του έμμισθου συνεργάτη (Δ. Φίλης και Γ. Μπούρας από τη μία, Παπαδάκης και Κανελλόπουλος από την άλλη), αλλά το ερώτημα βαρύνει εκείνον που συγκρότησε την επιτροπή (τον κ. Ρουπακιώτη) γνωρίζοντας τις - δημόσια εκφρασμένες στη συνεδρίαση του Δ.Σ. - αντιθέσεις μεταξύ των μελών της. Επεξεργασίες από κοινού, συσκέψεις κλπ έχουν νόημα όταν υπηρετούν, υλοποιούν και εξειδικεύουν μία κοινά αποδεκτή σκοπιμότητα, όταν δηλαδή προηγείται μία συμφωνία "επί της αρχής".

Παρά ταύτα, η πρόκληση του ζητήματος δεν παύει να υπάρχει και φυσικά να λειτουργεί αυξάνοντας το καθήκον όσων μιλούν για κατοχύρωση του έμμισθου συνεργάτη, οι οποίοι και καλούνται να δώσουν τη λύση σε ένα σημαντικό πρόβλημα με πολυποίκιλες πτυχές. Ακόμη δε περισσότερο όσων δεν αρκούνται στη λήψη μιάς ακόμη απόφασης (πιθανότατα ομόφωνης προς αποφυγή του επώδυνου συνδικαλιστικού κόστους εκ μέρους όσων μειοψηφήσουν), η οποία θα μείνει στα χαρτιά, όπως και όλες οι προηγούμενες.

Τίθενται λοιπόν κατά την άποψή μου τα εξής ερωτήματα:

- Σε ποιά έκταση και με ποιά μορφή εμφανίζεται το φαινόμενο της έμμισθης συνεργασίας σήμερα και με ποιούς τρόπους διευθετούνται υπό συνθήκες αγοράς οι σχέσεις μεταξύ των μερών.
- Ποιο είναι το εύλογο ύψος του ποσού της μηνιαίας αμοιβής έμμισθων συνεργατών και δικηγόρων και σε ποιές υπηρεσίες αντιστοιχεί.
- Ποιες άλλες ρυθμίσεις χρειάζεται να θεσπιστούν στις σχέσεις δικηγόρων και συνεργατών.
- Με ποιόν τρόπο πρέπει να αμείβονται νομικές υπηρεσίες δικηγόρων προς δικηγόρους μεταξύ των οποίων δεν υφίσταται κατ'ανάγκη η συστέγαση και η σχέση έμμισθης (ή τακτικής) συνεργασίας.
- Πώς αποτιμάται η "εις είδος" παροχή του δικηγόρου - εργοδότη προς τον δικηγόρο - συνεργάτη (γραφείο, υποδομή, βοήθεια προς άσκηση ίδιας δικηγορίας).
- Πώς διασφαλίζεται η εφαρμογή της οποιαδήποτε απόφαση του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. και σε ποιο βαθμό μπορεί να προληφθεί η καταστρατήγησή της.

Στα ερωτήματα αυτά θα προσπαθήσω να δώσω απάντηση. Επιδίωξη του κειμένου είναι να αποτελέσει ερέθισμα προβληματισμού και διαλόγου με σκοπό τον εμπλουτισμό των ρυθμίσεων και τον προσανατολισμό στη λήψη των πιό πρόσφορων αποφάσεων.

Όσοι είναι εναντίον της κατοχύρωσης του έμμισθου συνεργάτη δεν χρειάζεται να το διαβάσουν. Απλώς δεν τους αφορά.

Ε Ν Η Μ Ε Ρ Ω Τ Ι Κ Α

Το θέμα τέθηκε για πρώτη φορά στο συνδικαλιστικό προσκήνιο την περίοδο 1990 - 1991 μετά την επανίδρυση και δραστηριοποίηση της Ένωσης Ασκουμένων και Νέων Δικηγόρων. Από τις δικηγορικές παρατάξεις που μετείχαν στις εκλογές του 1990, μόνο η Εναλλακτική Παρέμβαση έχει σχετική κατεύθυνση στο πρόγραμμά της.

Η δυναμική συμμετοχή των νέων δικηγόρων στις κινητοποιήσεις του χώρου την περίοδο αυτή (αποχή 1991), σε συνδυασμό με τη δραστηριότητα της Ε.Α.Ν.Δ.Α. αναγκάζει το Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. να ασχοληθεί σοβαρά με το ζήτημα.

Αντιμετωπίζεται αρχικά με τρόπο... Ιερής Εξέτασης, ιδίως από παλιούς και παραδοσιακούς συνδικαλιστές, αλλά τελικά υπό την πίεση των παραπάνω ο συνδικαλιστικός οππορτουניσμός κατίζει της ιδεολογικής καθαρότητας του ιερατείου, και έτσι στις **25/2/1992** το Δ.Σ. παίρνει σχεδόν ομόφωνα την πρώτη απόφαση για:

α) Θέσπιση ορίων μηνιαίας αμοιβής δρχ 80.000 για τους έμμισθους συνεργάτες (μη πλήρους απασχόλησης) και 60.000 δρχ για τους ασκούμενους που παρέχουν πραγματικά υπηρεσίες.

β) Ίδρυση υπηρεσίας ελέγχου των σχέσεων συνεργασίας στον Δ.Σ.Α. και τήρηση βιβλίου συνεργασιών.

γ) Πειθαρχική παραπομπή προς επιβολή κυρώσεων στους δικηγόρους εργοδότες που παραβιάζουν την απόφαση.

Στην πράξη, παρά τις προσπάθειες της Ε.Α.Ν.Δ.Α., η απόφαση αυτή ούτε καν δημοσιοποιείται στοιχειωδώς (π.χ. με δημοσίευση στο ΝοΒ) και παραμένει ανενεργή.

Ακολουθεί μία μακρά περίοδος αποχών για το ασφαλιστικό και το φορολογικό (1992, 1993, 1994) που μοιραία επισκιάζει τις εσωτερικές αντιθέσεις στη δικηγορία και στη συνέχεια η ηττοπάθεια και παθητικοποίηση που ακολουθεί δεν αφήνει ιδιαίτερα περιθώρια για επανεμφάνιση του θέματος.

Στο μεταξύ όλες πιά οι δικηγορικές παρατάξεις στις εκλογές που ακολουθούν (1993, 1996) περιλαμβάνουν πιά την κατοχύρωση του έμμισθου συνεργάτη στις προγραμματικές τους υποσχέσεις, αλλά μετά τις εκλογές τίποτε.

Το θέμα συζητείται ξανά στο Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. στις **17.4.1997** και αποφασίζεται η αναπροσαρμογή των παραπάνω ποσών στις 150.000 δρχ για τους δικηγόρους συνεργάτες και δρχ 100.000 για τους ασκούμενους.

Μετά από λίγες μέρες, το Δ.Σ. σε νέα συνεδρίασή του στις **19.5.1997** διευκρινίζει ότι το ποσό των 150.000 δρχ εφαρμόζεται σε δικηγόρους "που δεν παρέχουν αποκλειστικά τις υπηρεσίες τους στους δικηγόρους, στους οποίους στεγάζουν τη δική τους επαγγελματική δραστηριότητα", εκτιμώντας ότι οι αποκλειστικής απασχόλησης δικηγόροι προστατεύονται από τις διατάξεις για τους δικηγόρους του δημοσίου (ν. 1093/1980) κατ' ανάλογη εφαρμογή.

Κατά τα λοιπά ακολουθεί η τακτική του 1992, δηλαδή αποσιώπηση της απόφασης και μη υλοποίηση των υπολοίπων (ίδρυση γραφείου κλπ).

Και φτάνουμε στη συνεδρίαση της **21/6/1999**, όπου ο κ. Ρουπακιώτης, που έχει θέσει το ζήτημα στην Η.Δ. προτείνει την αναπροσαρμογή των ορίων στις 200.000 και 150.000 αντίστοιχα. Επικρατεί η, έστω και από διαφορετικές αφετηρίες, άποψη της **ουσιαστικής επανεξέτασης** του θέματος στο σύνολό του και εφ' όλης της ύλης και έτσι το θέμα παραπέμπεται στην επιτροπή αυτή.

Ε Π Ι Ο Τ Η Σ Ο Υ Σ Ι Α Σ

1) Σε ποιά έκταση και με ποιά μορφή εμφανίζεται το φαινόμενο της έμμισθης συνεργασίας σήμερα και με ποιούς τρόπους διευθετούνται υπό συνθήκες αγοράς οι σχέσεις μεταξύ των μερών.

Δεν υπάρχει πουθενά ακριβής καταγραφή και στατιστική επεξεργασία ασφαλής για τον σχηματισμό συνολικής εικόνας. Οι ετήσιες δηλώσεις προς τον ΔΣΑ δεν αναφέρουν την πραγματικότητα. Το ιδεολόγημα του ελεύθερου επαγγελματία και ακόμα περισσότερο η αίσθηση κύρους του δικηγόρου, που χρόνια και ενσάρκωνε και συμβόλιζε το όνειρο της κοινωνικής ανόδου πολλών γενεών, σε συνδυασμό με τη μικροαστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας εμποδίζει τον δικηγόρο συνεργάτη να πιστέψει ότι είναι υπάλληλος για να διεκδικήσει και τα αντίστοιχα δικαιώματα. Ενώ και η επαγγελματική ανασφάλεια τον κάνει και όταν ακόμη το νοιώθει να το αποσιωπά. Το κάθε γραφείο κρύβει το μυστικό του. Έτσι αναγκαστικά θα πρέπει κανείς να σχηματίσει εικόνα με βάση τις προσωπικές τους γνώσεις, το αισθητήριο, τα μηνύματα της πιάτσας και τα διδάγματα της κοινής πείρας.

Είναι γεγονός ότι το τοπίο φαίνεται να αλλάζει από τη δεκαετία του 1980. Αλλάζει κύρια ο τρόπος δικηγορίας. Η "εφ' όλης της ύλης" δικηγορία και μαζί της η ατομική δικηγορία (τουλάχιστον στην Αθήνα με τον πολλαπλάσιο συντελεστή της καθημερινής ταλαιπωρίας) φθίνει. Ο μεμοιωνένος δικηγόρος πλέον ούτε κατέχει το σύνολο του γνωστικού αντικειμένου της δικηγορίας ούτε μπορεί να ανταποκριθεί στις καθημερινές εξωτερικές ανάγκες. Η εργασία του συνεργάτη γίνεται αναγκαία. Οι σχέσεις συστέγασης - αλληλοεξυπηρέτησης και άτυπης εταιρίας κερδίζουν έδαφος σε ένα μεγάλο αριθμό νέων ιδίως δικηγόρων που ξεκινούν τη δικηγορία.

Ο εμπειρισμός στη δικηγορία σταδιακά δίνει τη θέση του στην εξειδίκευση και τον καταμερισμό και αυτό αποδυναμώνει κάπως την δασκαλιστική θέση του δικηγόρου - εργοδότη απέναντι στον συνεργάτη. Εμφανίζονται και άλλου είδους μορφές εξωτερικής συνεργασίας χωρίς τα στοιχεία της συστέγασης και της τακτικότητας, κατ' αποκοπή, όπως συμβαίνει γενικά και σε άλλες επαγγελματικές σχέσεις (π.χ. σύνταξη δικογράφων).

Από την άλλη πλευρά πληθαίνουν τα εξειδικευμένα δικηγορικά γραφεία - επιχειρήσεις με κάθετο καταμερισμό εργασίας, στον οποίο οι συνεργάτες δικηγόροι είναι σχεδόν αποκλειστικά υπάλληλοι, είτε ασκώντας καθήκοντα δικηγόρου, είτε καθήκοντα υπαλλήλου γραφείου (εσωτερικά και εξωτερικά), με δεδομένη την έλλειψη στην Ελλάδα εξειδικευμένων υπαλλήλων νομικών γραφείων.

Τελικά ένας σημαντικός αριθμός δικηγόρων και ασκουμένων απασχολείται υπό συνθήκες εξαρτημένης εργασίας (η κατασκευή της δήθεν σχέσης έμμισθης εντολής ως νομικού χαρακτηρισμού των πραγματικών σχέσεων είναι επίσης ένα ιδεολόγημα του συνδικαλισμού της υποκρισίας για να συγκαλύπτει και να θολώνει την πραγματικότητα και θεωρώ περιττή τη νομική ανάλυση της διάκρισης ανάμεσα στο ένα και το άλλο μιάς και το κείμενο απευθύνεται σε νομικούς) χωρίς οι εργασιακές του σχέσεις να προστατεύονται και να ρυθμίζονται από οποιονδήποτε άλλον παράγοντα πλην του παράγοντα της αγοράς. Επιπλέον, η ρευστότητα και αναντιστοιχία στις σχέσεις δικηγόρων και εντολέων, τις αμειβόμενες εργασίες, το είδος της δικηγορικής ύλης, το ύψος των αμοιβών και την οριοθέτηση των παρεχομένων στους εντολείς υπηρεσιών είναι ένας πρόσθετος παράγοντας που μετακυλιεται στις σχέσεις δικηγόρων και συνεργατών.

Ο παράγοντας της αγοράς συχνά επιβάλλει εξ ολοκλήρου (η σχεδόν εξ ολοκλήρου) απλήρωτη εργασία για τους ασκούμενους και χαμηλούς, μισθούς χαμηλότερους των 100.000 για δικηγόρους και άλλοτε (όχι πάντα τακτικά) μερίδιο αμοιβής στην υπόθεση που χειρίζονται.

Είναι λοιπόν αναγκαία η παρέμβαση του συνδικαλιστικού οργάνου των δικηγόρων και των ασκούμενων για να ενισχυθεί ο συσχετισμός των κατηγοριών αυτών απέναντι στην αναμφισβήτητη θέση ισχύος των εργοδοτών τους στην αγορά.

Η Κ Α Τ Ε Υ Θ Υ Ν Σ Η

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να διευκρινισθεί ότι η δικηγορική **υπαλληλοποίηση** είναι μία **πραγματικότητα και όχι στόχος μας**. Η διευκρίνηση γίνεται γιατί υπάρχει (μεταξύ των άλλων) μία κριτική που ασκείται σε όσους βλέπουμε τα πράγματα από τη σκοπιά αυτή ότι έχουμε την πρόθεση της υπαλληλοποίησης ή ότι την υπηρετούμε κατ'αποτέλεσμα. Η **κριτική** αυτή, ένα από τα διάφορα άλλοθι όσων είναι αντίθετοι στην κατοχύρωση του έμμισθου συνεργάτη, □ δεν είναι μόνο αβάσιμη, αλλά είναι και προφανώς **ψευδής**.

Είναι σαν να χρεώνει κανείς σε έναν αριστερό ότι επιδιώκει τη διαίωνη των αστικών σχέσεων εργασίας επειδή αγωνίζεται για καλύτερο μεροκάματο των εργατών.

Αντίθετα **εκείνοι που τάσσονται ενάντια** στην κατοχύρωση του έμμισθου συνεργάτη είναι εκείνοι που **δημιουργούν προϋποθέσεις υπαλληλοποίησης** και μάλιστα άνευ όρων, αφήνοντας ανυπεράσπιστους τους συνεργάτες.

α) Στόχος λοιπόν δεν είναι η υπαλληλοποίηση αλλά η κατεύθυνση της **ισότιμης συλλογικής συνεργατικής λειτουργίας** που σταδιακά καθίσταται αναγκαία ως τρόπος άσκησης της δικηγορίας.

Ενας διορατικός δικηγορικός συνδικαλισμός θα έπρεπε να αναζητά τρόπους παροχής κινήτρων για τη δημιουργία τέτοιων γραφείων. Με **οριζόντιους** και όχι κάθετους καταμερισμούς και με αλληλοεξυπηρέτηση, με τη δυνατότητα μείωσης του κόστους υποδομής και τη δυνατότητα μετακύλισης των βοηθητικών και διεκπεραιωτικών εσωτερικών και εξωτερικών εργασιών σε απλούς υπαλλήλους.

Είναι φυσικό όσοι δεν αντιλαμβάνονται την προοπτική αυτή της εξέλιξης της δικηγορίας να θεωρούν την σχέση της συνεργασίας παροδική, μέχρι το νέος να σταθεί στα πόδια του και να ανοίξει το δικό του γραφείο, όπου θα συνεχίσει αυτοδύναμα, αργότερα θα προσλάβει έναν συνεργάτη, που και αυτός όταν θα μεγαλώσει θα κάνει το ίδιο κλπ.

Αρκετοί παλιοί ιδίως συνάδελφοι, που έζησαν τη δικηγορία έτσι εξελισσόμενη όλα αυτά τα χρόνια και θεωρούν ότι έτσι θα συνεχίζεται και στο μέλλον, θεωρούν φαινόμενο παροδικό τη συνεργασία και εύλογα βρίσκουν αδιανόητη κάθε συζήτηση για την κατοχύρωση.

Αδυνατούν όμως να αντιληφθούν ότι η συνεργασία δεν είναι παροδική πλέον για όλους. Ενας ολοένα αυξανόμενος αριθμός δικηγόρων θα αρχίζει και θα τελειώνει την καριέρα του ως "συνεργάτης". Και όχι συνεργάτης μόνο εργοδοτών αναξιοπαθούντων μικρομεσαίων ταλαίπωρων

μαχόμενων, αλλά και συλλογικών γραφείων και μεγαλοδικηγόρων κλπ.

β) Ούτε για την άσκηση ο στόχος μας είναι να διατηρηθεί το σημερινό άθλιο καθεστώς. Θέσεις μας, εκφρασμένες δημόσια πριν μία δεκαετία για την άσκηση είναι :

Κατάργηση της άσκησης και αναζήτηση άλλων μορφών επαγγελματικής κατάρτισης στην **κατεύθυνση της απεμπλοκής** του ασκούμενου από την οικονομική και επαγγελματική του εξάρτηση από τον δικηγόρο που ασκείται και της **αναγνώρισης εργασιακών δικαιωμάτων** στους αποφοίτους Νομικής.

Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι μέχρι τότε οι ασκούμενοι και οι συνεργάτες δικηγόροι πρέπει να αφευθούν στην τύχη τους (άλλως στην αγορά). Άμεσα μέτρα λοιπόν :

- **Νομοθετική καθιέρωση** ελαχίστου υποχρεωτικού ορίου αμοιβής για τους πράγματι εργαζόμενους ασκούμενους σε ποσό που να ανταποκρίνεται στα σημερινά επίπεδα αναγκών και παραπέρα ετήσια αναπροσαρμογή του. Θέσπιση ανάλογης ασφαλιστικής κάλυψης.

- **Δημοσιοποίηση** του παραπάνω μέτρου, με υπόμνηση των πειθαρχικών συνεπειών για όσους δεν σέβονται την εργασία των ασκούμενων συναδέλφων τους, και λήψη κάθε άλλου μέτρου για την τήρηση των παραπάνω ρυθμίσεων. Λειτουργία του γραφείου συνεργασιών στον ΔΣΑ με σκοπό την εξεύρεση εργασίας σε ασκούμενους, την κατάρτιση εγγράφων συμβάσεων, την καταγραφή των σχέσεων έμμισθης συνεργασίας και την εποπτεία της τήρησης της δεοντολογίας και των υποχρεώσεων των μερών.

- Θέσπιση δυνατότητας αυτόνομης παράστασης όπου δεν είναι υποχρεωτική η παράσταση δικηγόρου (π.χ. εργατικά) καθώς και στα Ειρηνοδικεία, Πταισματοδικεία.

- Θέσπιση δυνατότητας παράστασης στα πρωτοβάθμια Δικαστήρια με εξουσιοδότηση του δικηγόρου που ασκούνται.

Και πάντως, οι ασκούμενοι χρειάζονται **λύσεις, όχι σεμινάρια.**

2) Ποιο είναι το εύλογο ύψος του ποσού της μηνιαίας αμοιβής εμμίσθων συνεργατών και δικηγόρων και **σε ποιες υπηρεσίες αντιστοιχεί.**

□ Και πώς αποτιμάται η "εις είδος" παροχή του δικηγόρου - εργοδότη προς τον δικηγόρο - συνεργάτη (γραφείο, υποδομή, βοήθεια προς άσκηση ίδιας δικηγορίας.

Σήμερα (δεύτερο εξάμηνο 1999) το κατώτερο **ημερομίσθιο** του ανειδίκευτου εργάτη ανέρχεται σε **6.703** δρχ (6703 X 25 = **167.575**), ενώ ο κατώτερος μηνιαίος **μισθός** υπαλλήλου σε **149.583** δρχ με βάση την ισχύουσα Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. Τα ποσά αυτά είναι μικτά.

Επίσης, η **μηνιαία** ασφαλιστική επιβάρυνση ενός δικηγόρου για τις εισφορές στα Τ.Ν. ΚΕΑΔ και ΤΠΔΑ κυμαίνεται, με τις διάφορες κλιμακώσεις, από **50.000** έως **75.000** δρχ.

Τα ποσά αυτά στηρίζονται στην ανακοίνωση του Τ.Ν. για τις εισφορές έτους 1999 και στον κατά

προσέγγιση υπολογισμό εκείνων του ΤΠΔΑ, που δεν έχουν ακόμη ανακοινωθεί, με βάση τα περυσνά.

Ακόμη πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο χαμηλότερος μηνιαίος μισθός δικηγόρου έμμισθου στο Δημόσιο (π.χ. παρά Πρωτοδικαίς χωρίς οικογενειακά βάρη και προϋπηρεσία) ανέρχεται από 1/1/1999 σε **287.200** δρχ (προ κρατήσεων). Ο υψηλότερος φθάνει τις **438.600** δρχ. Και σε ετήσια βάση πολλαπλασιάζεται επί 14.

Ακολουθώντας την από το 1992 κατά συνδικαλιστική παράδοση αναγωγή της αξίας παροχής των διαφόρων κατ είδος παρεχομένων από τον εργοδότη δικηγόρο, όπως η παροχή του γραφείου και της υποδομής του (βιβλιοθήκης, χώρων, τεχνικής υποδομής) για ίδια άσκηση δικηγορίας στο **30%** των αποδοχών αυτών, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι οι μηνιαίες ελάχιστες αποδοχές του έμμισθου συνεργάτη δικηγόρου που του χορηγούνται σε χρήμα, εφόσον αυτοί δεν παρέχουν αποκλειστικά τις υπηρεσίες τους στον δικηγόρο που στεγάζουν τη δική τους επαγγελματική δραστηριότητα και εφόσον τους χορηγούνται και οι παραπάνω μη χρηματικές παροχές, δεν πρέπει να υπολείπονται του 70% των αποδοχών που θα έπαιρναν ως έμμισθοι στον δημόσιο τομέα, ανάλογα με τα προσόντα και τα κριτήρια που εκεί αναγνωρίζονται, και σε κάθε περίπτωση του ποσού των **235.000** δρχ που είναι το κατά τα παραπάνω ελάχιστο ($287.200 \times 14 : 12 \times 70\%$).

Το ποσό αυτό πρέπει να αντιστοιχεί σε όχι περισσότερες από επτά (**7**) ώρες παροχής εργασίας την ημέρα ή τριάντα πέντε (**35**) την εβδομάδα.

Για όσους έχουν συμφωνήσει να παρέχουν υπηρεσίες για λιγότερες ημέρες ή ώρες ανά εβδομάδα, η αμοιβή τους να είναι ανάλογα μειωμένη, εφόσον όμως έχει προϋπάρξει γραπτή συμφωνία βέβαιης χρονολογίας (με υποχρεωτική κατάθεσή της στον ΔΣΑ) σχετικά με τη μειωμένη απασχόληση, όπως απαιτείται το ίδιο και στην εργατική νομοθεσία.

Ακόμη, το ελάχιστο αυτό όριο θα πρέπει να αυξάνεται όταν συντρέχουν οι όροι της επόμενης ενότητας, όταν δηλαδή οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι εκείνες που αναφέρονται σε αυτήν, οπότε και το ελάχιστο μηνιαίο ποσό αναπροσαρμόζεται στα αντίστοιχα όρια.

Για τους **ασκούμενους** τα κριτήρια είναι διαφορετικά, όμως και εκείνοι δεν είναι δυνατό να υπολείπονται, όταν πράγματι εργάζονται και δεν ασκούνται τυπικά και μόνο για να περάσει ο χρόνος, των κατώτερων μηνιαίων αποδοχών της ΕΓΣΣΕ, όταν μάλιστα emπίπτουν τσα ίδια ασυμβίβαστα (άρθρα 61 επ. Κώδικα περί δικηγόρων) με τους δικηγόρους, κατ ουσίαν δηλαδή τους απαγορεύεται να έχουν οποιαδήποτε άλλη εργασία. **Προτείνω** το ποσό των **160.000** μηνιαία (αντιστοιχία με τα 2/3 του ποσού των δικηγόρων).

Τέλος, το είδος των υπηρεσιών που υποχρεούνται να παρέχουν οι συνεργάτες δικηγόροι θα πρέπει να υπακούει στους περιορισμούς του κώδικα δεοντολογίας (**άρθρα 33, 34**) και ιδίως δεν είναι δυνατό να εκτείνεται και σε εξωδικηγορικά καθήκοντα.

Αλλά βέβαια, ο γράφων τουλάχιστον δεν έχει την αυταπάτη ότι ο δικηγόρος εργοδότης θα πληρώνει τον ασκούμενο ή τον συνεργάτη για να τους καθιστά " νομικούς μελετητές", ενώ ο ίδιος θα τρέχει.

3) Με ποιον τρόπο πρέπει να αμείβονται νομικές υπηρεσίες δικηγόρων προς δικηγόρους μεταξύ των οποίων δεν υφίσταται κατ' ανάγκην η συστέγασση και η σχέση έμμισθης (ή τακτικής) συνεργασίας.

Εδώ εντάσσεται κατά κύριο λόγο η **κατ' αποκοπή** (φασόν) συνεργασία, συνήθως σύνταξη δικογράφων ή εξ ολοκλήρου χειρισμός υποθέσεων ή παραστάσεις στα δικαστήρια.

Η αυξανόμενη έκταση της μορφής αυτής συνεργασιών για τους λόγους που αναφέρθηκαν οδηγεί στην ανάγκη κατοχύρωσης και αυτών των υπηρεσιών.

Τα ελάχιστα όρια αμοιβών δεν μπορούν να υπολείπονται εκείνων που προβλέπει ο **κώδικας** περί **δικηγόρων** (άρθρα 100 επ). Τα όρια αυτά είναι συνήθως ποσοστιαία επί του οικονομικού αντικειμένου της υπόθεσης (π.χ. αμοιβή για τη σύνταξη αγωγής 2%). Αφού όμως μειωθούν κατά την εύλογη αναλογία των λειτουργικών εξόδων (πάγιων και μη) της υπόθεσης, αφού δεν επιβαρύνεται με αυτά ο συντάκτης του δικογράφου, αλλά αυτός που του ανέθεσε τη σχετική εργασία. Η αναλογία αυτή δεν μπορεί να υπερβαίνει το 30% και θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο όταν η κατά τα παραπάνω νόμιμη αμοιβή υπερβαίνει κάποιο όριο (π.χ τις 200.000 δρχ).

Ούτε είναι δυνατό να υπολείπονται του ποσού που λαμβάνεται υπ. όψη για τον τεκμαρτό προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος του δικηγόρου (π.χ. αν πρόκειται για παραστάσεις σε δικαστήρια).

Όταν **δικηγόρος συνεργάτης** παρέχει υπηρεσίες όπως οι παραπάνω και με βάση αυτές δικαιούται **υψηλότερο ποσό** μηνιαίας αμοιβής από το προβλεπόμενο στην προηγούμενη ενότητα, τότε η μηνιαία αντιστοιχία του κατά τον συγκεκριμένο μήνα προσαρμόζεται στο ποσό αυτό.

4) Ποιές άλλες ρυθμίσεις χρειάζεται να θεσπιστούν στις σχέσεις δικηγόρων και συνεργατών.

α) Η **νομοθετική καθιέρωση** του κατά τα παραπάνω ελαχίστου υποχρεωτικού ορίου αμοιβής και η δυνατότητα ετήσιας αναπροσαρμογής με αποφάσεις του Δ.Σ.Α.

β) Η συμπλήρωση των άρθρων 33, 34 παρ. γ του κώδικα δεοντολογίας με την συμπερίληψη στις υποχρεώσεις του δικηγόρου προς συνεργάτες της καταβολής όχι μόνο της συμφωνημένης αμοιβής, όπως έχει η σημερινή διατύπωση, αλλά:

Της εκάστοτε καθοριζόμενης από το Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. ή της συμφωνημένης στην περίπτωση που αυτή είναι μεγαλύτερη

Και βεβαίως προώθηση του κώδικα δεοντολογίας προς δημοσίευση στο ΦΕΚ, ώστε να αποκτήσει κάποτε ισχύ νόμου.

γ) Προστασία του έμμισθου συνεργάτη και στα άλλα πεδία της "έννομης σχέσης" του (**ασφαλιστική κάλυψη** κατά τα 2/3, ελάχιστη διάρκεια σύμβασης, **προμήνυση** και **αποζημίωση** κατά την απόλυση, προστασία από **βλαπτική μεταβολή** των όρων της σχέσης).

δ) **Δημοσιοποίηση** (δημοσίευση στο ΝοΒ, στα δικαστήρια, με ανακοίνωση κατά τη διανομή του

μερίσματος) των παραπάνω μέτρων, με υπόμνηση των **πειθαρχικών συνεπειών** για όσους δεν σέβονται την εργασία των συνεργατών συναδέλφων τους, και λήψη κάθε άλλου μέτρου για την τήρηση των παραπάνω ρυθμίσεων.

ε) Πρόσκληση όλων των δικηγόρων που απασχολούνται ως συνεργάτες ή που απασχολούν συνεργάτες να δηλώσουν τη σχέση τους σε εύλογο χρονικό διάστημα στο γραφείο συνεργασιών του ΔΣΑ.

στ) Λειτουργία του **γραφείου συνεργασιών** στον ΔΣΑ με σκοπό την εξεύρεση εργασίας, την κατάρτιση εγγράφων συμβάσεων (απλά προς υποβοήθηση και σε **καμμία περίπτωση** με την έννοια του **συστατικού τύπου**), την καταγραφή των σχέσεων έμμισθης συνεργασίας, την εποπτεία της τήρησης της δεοντολογίας και των υποχρεώσεων των μερών και τη διαιτησία σε περιπτώσεις διαφορών. Κατάργηση των μικρών αγγελιών με την ευθύνη του ΔΣΑ.

στ) **Εκπτώση** των ποσών που καταβάλλονται ως αμοιβές σε συνεργάτες από το φορολογητέο εισόδημα ώστε το φορολογικό να λειτουργήσει ως μοχλός για την ανάδειξη των σχέσεων της έμμισθης συνεργασίας.

ζ) Καταβολή της αμοιβής των δικηγόρων συνεργατών κάθε μήνα **στο ταμείο του ΔΣΑ**, από όπου θα εισπράττεται από τους συνεργάτες (πρόταση των " Δικηγόρων σε Κίνηση" την οποία υιοθετώ - ελπίζω - με την άδειά τους).

ζ) **Ελεύθερη αποδεικτική δυνατότητα** της σχέσης συνεργασίας, όπως στις εργατικές διαφορές, χωρίς συστατικό (πρόταση - παγίδα του συνδικαλιστικού ιερατείου της προηγούμενης δεκαετίας, εκφρασμένη από τον πρόσφατα εκλιπόντα Θ. Βασιλάκη) ή αποδεικτικό τύπο.

5) Πώς διασφαλίζεται η εφαρμογή της οποιαδήποτε απόφαση του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. και σε ποιό βαθμό μπορεί να προληφθεί η καταστρατήγησή της.

Ο κίνδυνος καταστρατήγησης δεν εκλείπει και η τελική εφαρμογή μιάς ρύθμισης επαφίεται πάντα στη συμπεριφορά των συμβαλλομένων. Αν π.χ. η σ.σ.ε προβλέπει ένα ημερομίσθιο και ο εργάτης πηγαίνει και εργάζεται με χαμηλότερο χωρίς να καταγγέλει τον εργοδότη του, δεν φταίει η σ.σ.ε, αλλά ο ίδιος που σταθμίζει με διαφορετικό τρόπο τα συμφέροντά του.

Στόχος άλλωστε του κειμένου δεν είναι να υποδείξει τρόπους καταστρατήγησης, αλλά τρόπους περιορισμού της.

Η ευθύνη του συνδικαλιστικού οργάνου συνίσταται αφενός στην θεσμική κατοχύρωση των δικαιωμάτων που θέλει να προστατεύσει και αφετέρου στην προστασία του φορέα τους, όταν αυτά καταπατούνται.

Η θέσπιση των παραπάνω προτάσεων πάντως, καθώς και όσων άλλως ενδεχομένως προστεθούν από τον διάλογο, **και ιδίως η δημοσιοποίηση και εμπέδωση συνείδησης** δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, **περιορίζει** αισθητά τον κίνδυνο αυτόν.

Κυρίως όμως ο κίνδυνος αυτός είναι αντικειμενικά περιορισμένος γιατί η ίδια η πραγματικότητα

γεννά την ανάγκη των συνεργασιών και πιστεύω ότι η συνδικαλιστική επεξεργασία και μορφοποίηση της ανάγκης αυτής είναι δυνατό να αποτελέσει καταλύτη μίας εξέλιξης ισόρροπης και όχι υπερεκμεταλλευτικής.

Τι θα κάνει αλήθεια ο δικηγόρος που θα υποχρεωθεί να πληρώνει με τα παραπάνω ποσά τους συνεργάτες του;

(το φοβερό ερώτημα της αντίθετης άποψης, ρητορικό, γαι να καταλήξει στην απάντηση: θα τους διώξει και δεν θα βρίσκουν δουλειά)

Να τι θα κάνει :

α) **Η** πράγματι θα τους **πληρώνει**. Οπότε θα γίνει περισσότερο παραγωγικός και θα πάψει να παρέχει κάποιες εξυπηρετήσεις στους πελάτες του δωρεάν χάρις στην δωρεάν διεκπεραίωσή τους από τους απλήρωτους συνεργάτες. Θα βγάζει λιγότερα χρήματα, αλλά αυτό είναι περισσότερο δίκαιο από το να εργαζεται ο συνεργάτης απλήρωτος.

β) **Η** θα τους **διώξει και** θα **τρέχει** μόνος του, οπότε και θα δουλεύει τα λεφτά που βγάζει. Και στην περίπτωση αυτή ή θα δουλεύει όλη την ημέρα ή πολύ γρήγορα θα ψάχνει για άλλον συνεργάτη, συνειδητοποιώντας ότι δεν είναι και τόσο τραγικό να τον πληρώνει.

γ) **Η** θα τους **διώξει** και θα **προσλάβει** στη θέση τους **υπάλληλο** γραφείου, στον οποίο θα πληρώνει τα προβλεπόμενα ποσά (πλέον εργοδοτικής εισφοράς ΙΚΑ), δηλαδή τουλάχιστον **180.000** τον μήνα (πλέον επιδόματος Η/Υ για τους χειριστές, επιδόματος κούριερ για εξωτερικές εργασίες, υπεργασία, υπερωρία, άδεια, επίδομα κλπ) αντί πολύ κατώτερων και φυσικά όχι εξειδικευμένων παροχών.

Προς το παρόν, η υπάρχουσα κατάσταση και η άσκηση, με τη σημερινή μορφή της, δεν χρησιμεύει παρά μόνο σε όσους δικηγόρους αναζητούν **φτηνό υπαλληλικό δυναμικό** και στον **ταξικό αποπληθωρισμό** της δικηγορίας, καθώς αποθαρρύνει και αποτρέπει την ένταξη στη δικηγορία όσων δεν μπορούν να λύσουν το βιοποριστικό τους πρόβλημα παράλληλα με την άσκηση και βέβαια και ως συνεργάτες.

Εμείς πάντως δεν ανήκουμε σε εκείνους που χαϊδεύουν αυτιά ψηφοφόρων με το μύθο του δικηγορικού πληθωρισμού και το στόχο της δήθεν πάταξης του (ας μην το αναλύσουμε και αυτό εδώ).

Το Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. καλείται και πάλι να δείξει την πραγματική συνδικαλιστική του βούληση.

Σχετικά με το θέμα (όλα στη διάθεση όσων τα θελήσουν):

1. Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 25/2/1992

2. Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 17/4/1997

3. Εισήγηση της επιτροπής Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. (Αγγελής, Ζαφειρόπουλος, Βερβεσσός) στις 9/4/1997

προς το Δ.Σ..

4. Εισήγηση των " Δικηγόρων σε κίνηση" προς την επιτροπή

5. Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 19/5/1997

6. Πρακτικά του Δ.Σ. του Δ.Σ.Α. της 21/6/1999

7. Πίνακας μισθοδοσίας εμμίσθων δικηγόρων 1/1/1999 (συντάκτης : Λογιστήριο Δ.Σ.Α.).

8. Βασίλη Παπαδόπουλου : Η νομική θέση των ασκούμενων δικηγόρων : Μία ενδιαφέρουσα και πλήρης νομική προσέγγιση, που αν και έχει δοθεί πριν ένα χρόνο δεν έχει δημοσιευθεί στο ΝοΒ, ίσως επειδή ο συντάκτης της δεν ανήκει στους εκλεκτούς και τα χαϊδεμένα παιδιά του Προέδρου.

9. Κώστα Παπαδάκη (τότε προέδρου Ε.Α.Ν.Δ.Α.) : Εισήγηση στο 12ο δικηγορικό συνέδριο του 1992 για την άσκηση.